

Zašto EPOHA ZDRAVLJA

Siromašenje, rastuća ekonomska i socijalna nesigurnost uzrokovana tranzicijom, niski kapacitet (pojedina, obitelji i zajednica) za izlaženje na kraj sa stresom uzrokovanim brzim i naglim promjenama, negativni demografski trendovi, starenje stanovništva, urbanizacija (masovna i stihijska, posebno prvih godina rata, koja nije mogla biti istodobno praćena jačanjem komunalne i urbane infrastrukture koja bi adaptirala novopridošlo stanovništvo) s istodobnom depopulacijom pojedinih područja zemlje, sve to zajedno svojim kumulativnim učinkom daje lošu pretpostavku zdravlja u Hrvatskoj. Osim osnovnog bremena lošeg zdravlja prikupljenog tijekom posljednjih petnaestak godina naše povijesti obilježenih ratom, poraćem i ekonomskom tranzicijom, na nas se kao na dio europskog okruženja prenose i posljedice negativnih globalnih trendova.

Ono što javnozdravstvena profesija zna već od doba prije Štampara jest da na zdravstveno stanje stanovništva utječe mnogo faktora koji se nalaze izvan domene sustava zdravstva, i da upravo ti vanjski, makrosocijalni faktori (kulturalni, politički, socioekonomski, okolinski, edukacijski) imaju značajno veći utjecaj na zdravlje nego sam sustav zdravstva. Način na koji organiziramo svoje društvo, raspon do kojeg jačamo interakciju među građanima, stupanj do kojeg si vjerujemo i udružujemo se međusobno, odnosno stvaramo zajednice koje brinu o svojim članovima, u stvari predstavlja najvažniju determinantu zdravlja. Pojedinci (i njihovo loše zdravlje) ne mogu se razumjeti isključivo promatranjem unutrašnjosti njihova tijela i mozga, nego odgovor treba tražiti unutar onoga što se zbiva u njihovim zajednicama, socijalnim mrežama, radnim mjestima, školama, unutar obitelji. Akademski istraživanja govore u prilog tomu da su intervencije dizajnirane s ciljem direktnog djelovanja na pojedinačno rizično ponašanje manje učinkovite od intervencija kojima se ciljaju socijalni i okolinski čimbenici, čija promjena dovodi i do promjene zdravstvenog stanja i ponašanja pojedinaca.

Socijalni sustav zajednice relevantan za zdravlje sastoji se od najmanje tri elementa: fizikalne strukture, socijalne strukture i socijalne kohezije. Fizikalna struktura zajednice,

određena urbanim dizajnom naselja utječe na zdravlje izravnom izloženosti riziku neadekvatnog stanovanja, zagađenja zraka, buke, i neizravno stvaranjem ili zanemarivanjem stvaranja okoliša koji podržava zdravlje. Socijalna struktura zajednice odražava se u stvarima kao što su postojanje mjesta za susretanje, mogućnost interakcije i izmjene iskustava žitelja, postojanje mehanizama preraspodjele dohotka i slično. Ona također ima neposredan učinak na zdravlje, stvaranjem bazičnih predujeta za zdravlje i posredan, putem lakšeg zajedničkog rješavanja problema ili putem formiranja zajedničkog identiteta. Socijalna kohezija je proizvod adekvatne fizikalne i socijalne strukture zajednice. Zajedno s kulturalnom ili socijalnom homogenošću zajednice njezina fizikalna i socijalna struktura će ili učvrstiti ili onemogućiti postojanje međusobne brige i podrške, osjećaja samopouzdanja i pripadanja te obogatiti socijalne odnose, što se, rezultatima niza istraživanja, pokazalo značajnim čimbenikom jačanja zdravlja članova zajednice. Što je s našim, ratnim migracijama i ekonomskom tranzicijom, potrganim socijalnim mrežama? Iskustva projekta »Zdravi grad« u Hrvatskoj upravo nam praktično daju potvrdu važnosti navedenih triju dimenzija. Kao najznačajnija područja intervencije već se nekoliko godina za redom spominju programi zdravog urbanog planiranja (koji naglašavaju značaj fizikalne strukture zajednice), programi jačanja socijalnih mreža, jačanja međugeneracijske

povezanosti, programi podrške obiteljima te veće uključivanje grupa s posebnim potrebama (koji naglašavaju značaj socijalne strukture zajednice).

I krovna agencija za zdravlje Ujedinjenih naroda, Svjetska zdravstvena organizacija, prihvaća akademsku spoznaju da na ponašanje u velikoj mjeri utječe okruženje u kojem ljudi žive. Tijekom devedesetih idejni okvir socio-ekološkog koncepta zdravlja SZO uobličava kroz bazične dokumente unapređenja zdravlja i Strategije »Zdravlja za sve za 21. stoljeće«. Najznačajniji i najčešće spominjan termin ovih dokumenata "equity" pravilno preveden znači pravičnost i solidarnost, tj. obavezu da se najveća pozornost treba obratiti onima koji imaju najveće potrebe, onima koji nose breme bolesti te onima koji primaju neadekvatnu zdravstvenu zaštitu ili su ugroženi siromaštvom. Svi ljudi trebaju imati jednaku mogućnost da razviju i održavaju svoje zdravlje, što bi im mogao omogućiti pošten i pravičan pristup resursima za zdravlje.

Problema je mnogo, resursi su ograničeni, mudrost stvaranja dobre zdravstvene politike je odabir i rješavanje, u ograničenom vremenskom okviru, odabranih (rješivih) prioriteta koji su konsenzusom politike, struke i zajednice prepoznati kao najvažniji.

Želimo bolje zdravlje – kako ga ostvariti? Svima nam je jasno da se na to pitanje ne može dati ni kratak niti jednostavan odgovor. Svrha je ovoga časopisa, koji svojim provokativnim nazivom podcrtava MOGUĆNOSTI stoljeća u kojem živimo, dati vam barem dio odgovora na prethodno postavljeno pitanje. Kroz priče naših gradova i županija koje slijede, pokazat ćemo vam kako se to, usprkos negativnim utjecajima makro-okruženja uvažavanjem zdravlja u procesu političkog odlučivanja, razvijanjem mreža, unapređenjem komunikacije, poštivanjem regionalnih različitosti, učenjem na bogatoj (hrvatskoj i europskoj) tradiciji i iskustvu javnog zdravstva, te poticanjem suradnje i koordinacijom djelovanja na tri razine – lokalne zajednice, regije i nacionalno, ipak može ostvariti pozitivan učinak na očuvanje i unapređenje zdravlja zajednice.

Dr. sc. Selma Šogorić, nacionalna koordinatorica Hrvatske mreže zdravih gradova
ssogoric@snz.hr

Epohe zdravlja

Glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova

Izdaje

Hrvatska mreža zdravih gradova

Predsjednik HMZG

Docent dr. Slobodan Lang
slobodan.lang@hzjz.hr

Glavna urednica

Dr. sc. Selma Šogorić ssogoric@snz.hr

Odgovorni urednik

Duško Popović popovicdj@yahoo.com

Izvršni urednik

Nenad Goll nenad@goll.hr

Grafičko oblikovanje

Iva Kujundžić, Ana Perišin

Redakcija: Škola narodnog zdravlja

»Andrija Štampar«, Rockefellerova 4, 10000 Zagreb, telefon 4566 996 telefax 4590 275

List izlazi periodično. Rukopise i fotografije ne vraćamo. Glasilo je otvoreno za suradnju. Prilozi se ne honoriraju.

Priprema i tisak

VJESNIK d.d.

Naklada 10.000 primjeraka